

بررسی مقایسه‌ای اولویت‌های ارزشیابی اساتید از دیدگاه اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان

حشمت اله حیدری^۱، غلامرضا شریفی‌راد^۲، عزیز کامران^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: آموزش از عمده‌ترین رسالت‌های یک دانشگاه و از وظایف مهم اعضای هیأت علمی بوده و ارتقاء کیفیت آن، منجر به ارتقاء کیفیت آموزش دانشگاه می‌گردد. از فرآیندهایی که به منظور این ارتقاء کیفیت انجام می‌گردد ارزشیابی مدرس است. این مطالعه با هدف مقایسه اولویت‌های ارزشیابی مدرسین از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۰ انجام گردید.

روش‌ها: این مطالعه به صورت توصیفی تحلیلی مقطعی انجام گردید. ابزار مورد استفاده پرسشنامه محقق ساخته بود که از طریق آن، اهمیت هر سؤال از ۵ حیطه ارزشیابی اساتید به صورت لیکرت ۴ گزینه‌ای در بین ۲۹۹ نفر از دانشجویان و تعداد ۱۱۶ نفر از اعضا هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی لرستان به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای مورد ارزیابی قرار گرفت. اطلاعات جمع‌آوری شده، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و آمار توصیفی و آزمون مجذور کای، تی مستقل و آنالیز واریانس یک‌طرفه با سطح معنی‌داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: در حیطه مهارت‌های تدریس، تسلط استاد بر موضوع درس، در حیطه ویژگی‌های فردی، داشتن اعتماد به نفس، در حیطه مهارت‌های ارتباطی، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو، در حیطه رعایت اصول و قوانین آموزشی، رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس و در حیطه مهارت‌های ارزشیابی، برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم توسط دانشجویان به عنوان مهمترین موارد انتخاب شد. نظرات دانشجویان و اساتید در مورد اهمیت موارد ارزشیابی با هم تفاوت داشت. نظرات افراد در اکثریت حیطه‌ها در دانشجویان در دو جنس از نظر آماری اختلاف معنی‌دار نشان داد ($P=0.01$).

نتیجه‌گیری: موارد ارزشیابی از دیدگاه اساتید و دانشجویان تفاوت‌هایی گاه‌آ اساسی دارند، گرچه دانشجویان عوامل مهم در ارزشیابی اساتید را به خوبی تشخیص می‌دهند اما در اولویت‌دهی به موارد از فاکتورهایی نظیر جنسیت، معدل تحصیلی، مقطع و رشته تحصیلی تأثیر می‌پذیرند که می‌تواند اعتبار ارزشیابی‌ها توسط دانشجو را مورد تردید قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی، استاد، دانشجو، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

ارجاع: حیدری حشمت‌اله، شریفی‌راد غلامرضا، کامران عزیز. بررسی مقایسه‌ای اولویت‌های ارزشیابی اساتید از دیدگاه اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. مجله تحقیقات نظام سلامت ۱۳۹۲؛ ۹(۷): ۷۴۹-۷۵۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۳/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۲/۲۵

۱. مربی، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران
۲. استاد، گروه آموزش بهداشت و ارتقا سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران
۳. دانشجوی دکتری آموزش بهداشت و ارتقا سلامت، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، اردبیل، ایران (نویسنده مسؤول)
Email: a.kaamran@arums.ac.ir

مقدمه

آموزش از عمده‌ترین رسالت‌های یک دانشگاه و از وظایف مهم اعضای هیأت علمی بوده و ارتقاء کیفیت آن، منجر به ارتقاء کیفیت آموزش دانشگاه می‌گردد. از فرآیندهایی که به منظور این ارتقاء کیفیت انجام می‌گردد ارزشیابی مدرس است (۲،۱). در واقع ارزشیابی مدرس فرآیندی است که از آن حداقل برای دو منظور ارتقاء و بهبود کیفیت تدریس، آموزش و تصمیم‌گیری‌های شغلی مانند انتخاب، گزینش، تداوم اشتغال و ارتقاء استفاده می‌گردد. بنابراین تردیدی نیست که این ارزشیابی اقدامی ضروری و سازنده است. ارزشیابی مدرس یکی از انواع ارزشیابی‌های آموزشی و به عبارتی از پیچیده‌ترین انواع آن بوده و علت این پیچیدگی کم‌اعتباری و بی‌دقتی وسایل و روش‌های اندازه‌گیری و سنجش مورد استفاده در این نوع ارزیابی است زیرا هیچ یک از منابع اطلاعاتی و روش‌های ذکر شده اطلاعات دقیق و بی‌غرضانه‌ای را که برای یک ارزشیابی سالم ضروری است به دست نمی‌دهد و در عین حال نتایج حاصل از این نوع ارزشیابی دارای اهمیت است (۲). امروزه ارزشیابی به عنوان عامل تعیین‌کننده اعتبار و سودمندی عملکردها محسوب می‌شود. از این رو از ارزشیابی مداوم برای سنجش کیفیت عملکرد مدرسین و آگاهی از نقاط قوت و ضعف آنها به منظور ارتقاء و پویایی فعالیت‌های آموزشی استفاده می‌شود (۳). روش‌های مختلفی برای ارزشیابی عملکرد آموزشی اساتید وجود دارد. متداول‌ترین آنها، ارزشیابی اساتید توسط دانشجویان (Student Evaluation of Teaching) است که در سال‌های اخیر در دانشگاه‌ها رایج گردیده است. در این مدل ارزشیابی، معمولاً با استفاده از پرسشنامه، حاوی سؤالات چند گزینه‌ای یا باز، نظرات دانشجویان را پیرامون رفتار و فعالیت آموزشی اساتید مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند (۱). هر چند ارزشیابی امری منطقی و ضروری است و با انجام آن می‌توان به نکات منفی و مثبت برنامه‌ها و عملکردها پی برد، اما لازمه آن وجود یک سیستم و ابزار سنجش صحیح، حساس و دقیق است تا ارزشیابی به نحو صحیح صورت گیرد و تبعات منفی آن به حداقل برسد. از پیامدهای منفی اجرای ضعیف ارزشیابی، کاهش رضایت پرسنل، کم شدن انگیزه، بی‌تفاوتی آنها به وظایف خود و نهایتاً کاهش بازدهی سیستم است که در جای خود مسائل بسیار مهمی هستند (۴).

در بررسی Bergman در مورد نظرات دانشجویان و اعضای هیئت علمی در مورد ویژگی‌های مدرسین بالینی ممتاز و آموزش

موثر، از نظر مدرسین دانش‌پژوهی و از نظر دانشجویان، توانایی برقراری ارتباط از معیارهای عمده بودند (۵). به علاوه مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی اهواز نشان داده است مهمترین معیار از نظر دانشجویان رفتار و عملکرد آموزشی بوده و از نظر آنان ویژگی‌های شخصیتی و آکادمیک مدرسین و طریقه ارزشیابی دانشجویان نیز دارای اهمیت متوسط است (۶). دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین، داشتن اعتماد به نفس، برقراری ارتباط نزدیک با دانشجو، احترام به زمان شروع و خاتمه کلاس، استفاده از سؤالات دقیق و جامع در امر ارزشیابی دانشجو را از ویژگی‌های مطلوب در تدریس یک مدرس می‌دانند (۷).

بنابراین لازمه ارزشیابی مناسب و صحیح مدرس مشخص بودن معیارها و ملاک‌های موثر در آموزش مطلوب است چرا که با استفاده از ملاک‌ها و شاخص‌ها فرم‌های ارزشیابی جهت سنجش و ارزیابی مدرسین طراحی می‌گردند. با توجه به اهمیت این امر مطالعه حاضر با هدف مقایسه اولویت‌های ارزشیابی مدرسین از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۰ انجام گردید.

روش‌ها

این مطالعه پژوهشی توصیفی-تحلیلی مقطعی است که در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شد. جامعه پژوهش را اعضای هیأت علمی دانشگاه و نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه در رشته‌های موجود در دانشگاه در مقاطع تحصیلی دکتری حرفه‌ای و کارشناسی که مشغول به تحصیل بودند و مدت یکسال از سنوات تحصیلی آنها سپری شده بود، تشکیل دادند. روش جمع‌آوری اطلاعات در گروه اساتید به صورت سرشماری و در گروه دانشجویان تلفیقی از چند روش طبقه‌ای و سهمیه‌ای تصادفی شده بود به این صورت که هر دانشکده یک طبقه در نظر گرفته شد و تعداد رشته‌های موجود در هر دانشکده به صورت یک زیر طبقه در نظر گرفته شده و با توجه به حجم کل نمونه و تعداد دانشجویان مشغول به تحصیل در هر دانشکده و هر ترم تحصیلی به آنها سهمیه خاصی تعلق گرفت. سپس به صورت کاملاً تصادفی افراد انتخاب شدند که بعد از اعلام آمادگی جهت شرکت در پژوهش و دادن توضیحات لازم، پرسشنامه در اختیار آنها قرار گرفته و به آنها فرصت لازم داده شد که به روش خود پرسشنامه را تکمیل کنند.

تعداد بودند. بیشترین تعداد دانشجویان شرکت‌کننده از جنس پسر با تعداد ۱۵۶ نفر (۵۲٫۲٪) و ۱۴۳ نفر (۴۷٫۸٪) زن بودند. تقریباً همه دانشجویان (تعداد ۲۹۴ نفر، ۹۸٫۳٪) از گروه سنی ۲۵-۲۰ سال و اکثریت دانشجویان (۱۴۲ نفر، ۴۷٫۵٪) از دانشکده پرستاری در این مطالعه شرکت داشتند. دانشجویان با معدل ترم تحصیلی قبلی ۱۶ الی ۱۸ با تعداد ۱۱۸ نفر (۳۹٫۵٪) و سپس دانشجویان با معدل ۱۴ الی ۱۶ با تعداد ۸۲ نفر (۲۷٫۴٪) بیشترین تعداد را به خود تعلق دادند.

آیتم‌های ارزشیابی در ۵ قسمت مهارت‌های تدریس (۱۲ آیتم)، ویژگی‌های فردی (۱۰ آیتم)، مهارت‌های ارتباطی (۴ آیتم)، رعایت اصول و قوانین آموزشی (۴ آیتم) و مهارت‌های ارزشیابی (۴ آیتم) بررسی شد و مقایسه نظرات دانشجویان و اساتید در مورد آیتم‌های حیطه مهارت‌های تدریس نشان داد ۸۳/۶٪ از اساتید تسلط استاد بر موضوع درس را خیلی مهم گزارش دادند در حالی که ۳۷/۱٪ دانشجویان آن را خیلی مهم ارزیابی کردند. همچنین ۷۷/۶٪ اساتید ارائه مطالب کاربردی را خیلی مهم معرفی نمودند در حالی که ۵۹/۹٪ از دانشجویان این عقیده را داشتند. همانطور که جدول ۱ نشان می‌دهد دانشجویان و اساتید در ارزیابی اهمیت آیتم ارائه مطالب جدید علمی تقریباً توافق نظر داشتند. در مورد آیتم‌های ارزشیابی در حیطه ویژگی‌های فردی، ۸۴/۵٪ اساتید عقیده داشتند که اعتماد به نفس خیلی مهم بوده و ۷۷/۹٪ دانشجویان هم‌عقیده با اساتید بودند. ۷۴/۹٪ دانشجویان معتقد بودند نگرش استاد نسبت به تدریس در ارزشیابی خیلی مهم است در حالی که ۶۲٪ اساتید این عقیده را ابراز کردند. همچنین ۵۹٪ اساتید و ۳۹٪ دانشجویان، رعایت ارزش‌های اسلامی در ارزشیابی را بسیار مهم اعلام کردند. همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد در آیتم‌های مربوط به حیطه مهارت‌های ارتباطی، اختلاف نظرات اساسی بین دانشجویان و اساتید در آیتم‌های استمرار ارتباط با دانشجویان در جریان تدریس، انعطاف‌پذیری نسبت به رفتار دانشجویان و برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو وجود داشت. این اختلاف نظر در اهمیت آیتم‌های مربوط به حیطه رعایت اصول و قوانین آموزشی نیز دیده می‌شود (جدول ۱ و ۲).

میانگین امتیازات اساتید شرکت‌کننده در مطالعه در حیطه مهارت‌های ارزشیابی، ۲۴/۲ با انحراف معیار ۳/۶، در حیطه اصول و قواعد آموزشی، ۱۲/۹ با انحراف معیار ۲/۱، در حیطه مهارت‌های ارتباطی، ۱۲/۱ و با انحراف معیار ۲/۲، در حیطه ویژگی فردی،

درمورد حجم نمونه، ۱۲۰۰ دانشجوی ترم سوم و بالاتر در مقاطع مختلف تحصیلی در دانشکده‌های پزشکی، بهداشت، پرستاری و مامایی و پیراپزشکی مشغول به تحصیل بودند که با استفاده از فرمول ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد و در گروه اساتید ۱۵۰ نفر عضو هیأت علمی به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند. از بین دانشجویان یک نفر به صورت کامل پرسشنامه را تکمیل نکرده بود که حذف گردید.

ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه‌ای محقق ساخته که روایی پرسشنامه به روش اعتبار صوری و محتوی با مطالعه کتب و مقالات مرتبط و اعمال نظرات ده نفر از اساتید دانشگاه علوم پزشکی لرستان بصورت کیفی و کمی انجام و پایایی آن به روش آزمون مجدد با ضریب همبستگی ۰/۸۳ بدست آمد. پرسشنامه شامل ۶ قسمت بود که در بخش اول مشخصات دموگرافیک اساتید و دانشجویان، در بخش دوم مهارت‌های تدریس اساتید در قالب ۱۳ آیتم، قسمت دوم مربوط به ویژگی‌های فردی اساتید در قالب ۹ آیتم، قسمت سوم مربوط به ارزیابی مهارت‌های ارتباطی در قالب ۴ آیتم، قسمت چهارم رعایت اصول و قوانین آموزشی در قالب ۴ آیتم و قسمت پنجم مربوط به مهارت‌های ارزشیابی اساتید است که در قالب ۸ آیتم، الویت‌های ارزشیابی اساتید با مقیاس لیکرت ۴ گزینه‌ای ارزیابی شد. هر گزینه امتیازی از ۱ تا ۴ داشت که امتیاز ۳ و ۴ نشان‌دهنده اهمیت موضوع و امتیاز ۱ و ۲ نشان‌دهنده مهم نبودن آیتم مورد نظر است و در کل هر فرد می‌تواند بین ۳۸ تا ۱۵۲ امتیاز کسب کند. کسب امتیاز ۷۶ و پایین‌تر نشان‌دهنده نامناسب بودن گزینه‌های مورد استفاده در پرسشنامه جهت ارزیابی اساتید و کسب امتیاز ۱۰۰ و بالاتر نشان‌دهنده مناسب بودن گزینه‌ها جهت ارزیابی اساتید بود. پس از جمع‌آوری، اطلاعات با نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ و با استفاده از آزمون‌های آماری توصیفی و تحلیلی نظیر آزمون مربع کای، χ^2 ، مستقل و آنالیز واریانس با در نظر گرفتن سطح معنی‌داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

اکثریت اساتید شرکت‌کننده در مطالعه از جنس مرد با تعداد ۶۹ نفر (۵۹/۵٪) و در گروه سنی بالای ۴۰ سال با تعداد ۶۷ نفر (۵۷/۸٪) بودند همچنین اکثریت افراد در حیطه بالینی (۶۱ نفر، ۵۲/۶٪) و اساتید در مرتبه استادیاری با تعداد ۷۹ نفر (۶۸/۱٪) حائز اکثریت

فردی، ۲۹/۶ با انحراف معیار ۳/۹، مهارت‌های تدریس ۴۲/۳ با انحراف معیار ۶/۴ و در جمع کل امتیازات ۱۱۹/۷ با انحراف معیار ۱۳/۶ بود (جدول ۳). در گروه اساتید شرکت‌کننده در مطالعه بین دو جنس مرد و زن از نظر آماری اختلاف معنی‌داری دیده نشد و تقریباً دو جنس با هم اشتراک عقیده داشتند.

۲۹/۸ با انحراف معیار ۳/۰، مهارت‌های تدریس ۴۳/۱ با انحراف معیار ۳/۹ و در جمع کل امتیازات ۱۲۲/۳ با انحراف معیار ۱۰/۷ بود (جدول ۳). میانگین امتیازات دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه در حیطه مهارت‌های ارزشیابی، ۲۲/۸ با انحراف معیار ۴/۹، در حیطه

اصول و قواعد آموزشی، ۱۱/۱ با انحراف معیار ۲/۹، در حیطه مهارت‌های ارتباطی، ۱۳/۶ و با انحراف معیار ۱/۹، در حیطه ویژگی

جدول ۱: آمار توصیفی اساتید و دانشجویان در پاسخ به اهمیت آیت‌های فرم ارزشیابی کیفیت تدریس

آیتم ارزشیابی	خیلی مهم اساتید (دانشجویان)	مهم اساتید (دانشجویان)	کم اهمیت اساتید (دانشجویان)	بی اهمیت اساتید (دانشجویان)
تسلط استاد بر موضوع درس	۸۳/۶ (۳۷/۱)	۱۶/۴ (۴۶/۵)	۰ (۱۲/۴)	۰ (۴)
صرف وقت جهت حل مشکلات و سؤالات دانشجویان	۴۸/۳ (۵۹/۲)	۳۸/۸ (۳۷/۸)	۱۰/۳ (۱/۳)	۲/۶ (۱/۷)
نوع منابع مورد استفاده استاد جهت تدریس	۳۷/۱ (۴۲/۱)	۵۱/۷ (۴۲/۸)	۱۱/۲ (۱۱)	۰ (۴)
ارائه مطالب کاربردی	۷۷/۶ (۵۹/۹)	۲۰/۶ (۳۴/۸)	۹۸/۰ (۳/۳)	۰ (۲)
داشتن طرح درس و بیان آن	۴۰/۵ (۳۶/۵)	۵۴/۳ (۴۰/۸)	۵/۲ (۱۷/۴)	۰ (۵/۴)
حیطه مهارت‌های تدریس	۱۶/۴ (۴۶/۵)	۵۶/۹ (۴۰/۵)	۲۶/۷ (۱۲)	۰ (۱)
استفاده از وسایل کمک آموزشی	۳۹/۷ (۴۹/۹)	۴۷/۴ (۳۸/۵)	۱۰/۳ (۹/۴)	۲/۶ (۲/۳)
بیان اهمیت هر درس در شروع آن	۵۰/۹ (۹۲)	۴۹/۱ (۵/۷)	۰ (۰/۷)	۰ (۱/۷)
فراهم کردن موقعیت برای تفکر دانشجویان	۴۰/۵ (۵۱/۵)	۵۵/۲ (۳۷/۵)	۴/۳ (۶/۷)	۰ (۴/۳)
در خصوص موضوع درسی	۵۲/۶ (۳۵/۱)	۴۴/۸ (۴۰/۸)	۲/۶ (۱۲/۴)	۰ (۱۱/۷)
پرسش و پاسخ از دانشجویان در جریان تدریس	۶۰/۳ (۶۳/۹)	۳۹/۷ (۳۱/۴)	۰ (۳/۷)	۰ (۱)
ارائه مطالب جدید	۸۴/۵ (۷۷/۹)	۱۵/۵ (۱۷/۱)	۰ (۴/۳)	۰ (۰/۷)
داشتن اعتماد به نفس	۶۲/۹ (۷۴/۹)	۳۴/۵ (۲۵/۱)	۲/۶ (۰)	۰ (۰)
نگرش استاد نسبت به تدریس	۶۹ (۷۰/۲)	۳۱ (۲۷/۸)	۰ (۲)	۰ (۰)
نگرش استاد نسبت به رشته	۲۹/۵ (۴۷/۲)	۶۱/۲ (۳۲/۴)	۱۲/۹ (۱۴/۴)	۰ (۶)
ویژگی‌های فردی	۳۳/۶ (۳۹/۱)	۶۳/۸ (۴۰/۸)	۲/۶ (۱۱/۴)	۰ (۸/۷)
صدا و لهجه استاد	۵۵/۲ (۳۵/۱)	۳۲/۸ (۳۹/۸)	۶/۹ (۱۲)	۲/۶ (۱۳)
طرز لباس پوشیدن و ظاهر استاد	۱۸/۱ (۳۱/۸)	۴۶/۴ (۳۴/۴)	۲۶/۷ (۲۰/۷)	۸/۶ (۱۳)
رعایت ارزش‌های اسلامی	۲۰/۷ (۳۹/۱)	۵۵/۲ (۴۱/۱)	۱۵/۵ (۱۵/۷)	۸/۶ (۴)
داشتن سابقه طولانی تدریس				
رتبه دانشگاهی مدرس				

جدول ۲: آمار توصیفی اساتید و دانشجویان در پاسخ به اهمیت آیت‌های فرم ارزشیابی کیفیت تدریس

بی اهمیت اساتید (دانشجویان)	کم اهمیت اساتید (دانشجویان)	مهم اساتید (دانشجویان)	خیلی مهم اساتید (دانشجویان)	آیتم ارزشیابی	
(۰) ۳/۷	(۱۶/۴) ۵	(۴۴) ۲۴/۷	(۳۹/۷) ۶۶/۶	برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو	
(۰) ۰/۷	(۲۱/۶) ۴/۳	(۴۶/۶) ۳۱/۱	(۳۱/۹) ۶۳/۹	انعطاف‌پذیری نسبت به رفتار دانشجویان	مهارت‌های
(۰) ۰	(۷/۸) ۳/۷	(۵۲/۶) ۳۶/۱	(۳۹/۷) ۶۰/۲	استمرار ارتباط با دانشجویان در جریان تدریس	ارتباطی
(۵/۳) ۶	(۴۵/۷) ۲۲/۷	(۳۸/۸) ۳۸/۱	(۱۰/۳) ۳۳/۱	شناخت دانشجویان به اسم	
(۰) ۸/۴	(۰) ۴	(۵۳/۴) ۴۴/۱	(۴۶/۵) ۴۳/۵	رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس	رعایت اصول و
(۰) ۸	(۲۶/۷) ۲۴/۴	(۳۹/۷) ۴۱/۱	(۳۳/۶) ۲۶/۴	رعایت دقیق مفاد آیین نامه‌های آموزشی	قوانین آموزشی
(۰) ۱۱/۷	(۱۱/۲) ۲۹/۱	(۴۴) ۴۱/۵	(۴۴/۸) ۱۷/۷	الزام دانشجویان به رعایت مقررات آموزشی	
(۶) ۲۶/۱	(۲۰/۷) ۲۲/۷	(۳۶/۲) ۳۱/۱	(۳۷/۱) ۲۰/۱	انجام حضور غیاب دقیق در کلاس	
(۰) ۷/۴	(۱۲/۱) ۱۶/۷	(۴۳/۱) ۲۵/۴	(۴۴/۸) ۵۰/۵	برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم	
(۰) ۱۷/۷	(۳۵/۳) ۳۱/۸	(۵۴/۳) ۳۱/۴	(۱۰/۳) ۱۹/۱	انجام ارزشیابی مرحله‌ای در پایان هر کلاس و در طول ترم	مهارت‌های ارزشیابی
(۲/۶) ۱۶/۷	(۲۳/۲) ۲۲/۱	(۵۵/۲) ۳۷/۸	(۱۹) ۲۳/۴	خواستن تکالیف تحقیقی از دانشجویان	
(۰) ۱۴/۴	(۱۶/۴) ۳۱/۱	(۵۶/۹) ۳۴/۸	(۲۶/۷) ۱۹/۷	انجام ارزشیابی ورودی از دانشجویان	
(۲/۶) ۸/۴	(۱۱/۲) ۱۱/۷	(۴۱/۴) ۴۰/۸	(۴۴/۸) ۳۹/۱	ارائه نحوه ارزشیابی	
(۲/۶) ۹/۴	(۵/۲) ۷/۷	(۴۱/۴) ۳۹/۸	(۵۰/۹) ۴۳/۱	بیان انتظارات از دانشجو	

جدول ۳: جمع امتیازات اساتید و دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه بر حسب حیطه‌های ارزشیابی

حد اکثر	حداقل	انحراف معیار	میانگین		
۳۲	۱۵	۳/۶	۲۴/۲	اساتید	مهارت‌های ارزشیابی
۳۲	۹	۴/۹	۲۲/۸	دانشجویان	
۱۶	۸	۲/۱	۱۲/۹	اساتید	اصول و قواعد آموزشی
۱۶	۴	۲/۹	۱۱/۱	دانشجویان	
۱۶	۸	۲/۲	۱۲/۱	اساتید	مهارت‌های ارتباطی
۱۶	۸	۱/۹	۱۳/۶	دانشجویان	
۳۶	۲۵	۳	۲۹/۸	اساتید	ویژگی فردی
۳۶	۱۵	۳/۹	۲۹/۶	دانشجویان	
۵۱	۳۷	۳/۹	۴۳/۱	اساتید	مهارت‌های تدریس
۸۲	۱۳	۶/۴	۴۲/۳	دانشجویان	
۱۴۶	۱۰۴	۱۰/۷	۱۲۲/۳	اساتید	جمع کل امتیازات
۱۶۲	۸۵	۱۳/۶	۱۱۹/۷	دانشجویان	

همانطور که جدول ۴ نشان می‌دهد در جمع امتیازات دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه بر حسب حیطه‌های ارزشیابی به تفکیک جنسیت بین دو جنس اختلاف آماری معنی‌داری وجود دارد و در همه حیطه‌ها جنس زن بیشترین امتیاز را کسب کرده است.

همچنین دانشجویان با معدل بالاتر از ۱۸ بیشترین امتیاز را در حیطه مهارت‌های تدریس اساتید داشتند که اختلاف در میانگین نمرات از نظر آماری معنی‌دار بود (جدول ۵).

جدول ۴: جمع امتیازات دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه بر حسب حیطه‌های ارزشیابی به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	P-value
مهارت‌های تدریس	مرد	۱۵۶	۴۱/۴	۴/۷	۰/۰۱
	زن	۱۴۳	۴۳/۳	۷/۷	
	کل	۲۹۹	۴۲/۳	۶/۴	
ویژگی فردی	مرد	۱۵۶	۲۷/۷	۳/۷	۰/۰۰۱
	زن	۱۴۳	۳۱/۶	۳/۱	
	کل	۲۹۹	۲۹/۶	۳/۹	
مهارت‌های ارتباطی	مرد	۱۵۶	۱۳/۱	۲	۰/۰۰۱
	زن	۱۴۳	۱۴/۲	۱/۵	
	کل	۲۹۹	۱۳/۶	۱/۹	
اصول و قواعد آموزشی	مرد	۱۵۶	۹/۹	۲/۹	۰/۰۰۱
	زن	۱۴۳	۱۲/۵	۲/۲	
	کل	۲۹۹	۱۱/۱	۲/۹	
مهارت‌های ارزشیابی	مرد	۱۵۶	۲۲/۱	۴/۴	۰/۰۰۹
	زن	۱۴۳	۲۳/۶	۵/۲	
	کل	۲۹۹	۲۲/۸	۴/۹	
جمع کل امتیازات	مرد	۱۵۶	۱۱۴/۴	۱۱/۹	۰/۰۰۱
	زن	۱۴۳	۱۲۵/۵	۱۲/۹	
	کل	۲۹۹	۱۱۹/۷	۱۳/۶	

جدول ۵: جمع امتیازات دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه بر حسب حیطه‌های ارزشیابی به تفکیک معدل تحصیلی

متغیر	معدل تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	P-value
مهارت‌های تدریس	۱۸ <	۴۵/۴	۴/۳	۵۲	۳۸	۰/۰۰۱
	۱۶-۱۸	۴۲/۴	۷/۱	۸۲	۲۹	
	۱۴-۱۶	۴۱/۵	۴/۴	۵۲	۳۳	
	۱۱-۱۴	۳۳/۱	۱۳/۹	۴۴	۱۳	
	کل	۴۲/۲	۶/۷	۸۲	۱۳	
جمع امتیاز در همه حیطه‌های ارزشیابی	۱۸ <	۱۲۳/۵	۱۲/۹	۱۴۷	۹۸	۰/۰۴۲
	۱۶-۱۸	۱۱۹/۵	۱۴/۶	۱۶۲	۸۵	
	۱۴-۱۶	۱۱۷	۱۲/۲	۱۴۷	۸۶	
	۱۱-۱۴	۱۱۲/۷	۸	۱۲۳	۱۰۳	
	کل	۱۱۸/۹	۱۳/۵	۱۶۲	۸۵	

بحث

ارزشیابی امری منطقی و ضروری است که اگر بدرستی انجام گیرد، رهنمودهای ارزش‌دهی را جهت اصلاح برنامه‌ها و عملکردها در اختیار می‌گذارد. اما اگر به طور صحیح انجام نگیرد و یا از نتایج آن استفاده مناسب نشود، عواقب زیان‌باری به دنبال خواهد داشت. یکی از ارکان مهم ارزشیابی، محتوا و میزان اهمیت سؤالات ارزشیابی است.

تسلط استاد بر موضوع درس به عنوان مهمترین آیت در حیطه مهارت‌های تدریس انتخاب و اکثریت دانشجویان اهمیت آن را در

ارزشیابی استاد بسیار مهم اعلام نمودند. در مطالعه رثوفی و همکاران نیز از نظر دانشجویان تسلط بر موضوع درس و قدرت

اداره و رهبری کلاس، جزء بهترین گویه‌های فرم بررسی کیفیت تدریس نظری شناخته شد (۸).

علاوه بر تسلط علمی استاد بر موضوع درس، تلاش استاد در تفهیم مطالب علمی به دانشجو و قدرت بیان استاد از اهمیت بسیار بالا و یکسانی برای دانشجویان در ارزشیابی اساتید برخوردار است، به طوری که گاهی اوقات مشاهده می‌شود با وجود این که استاد تسلط علمی بر موضوع درس دارد، ولی در قدرت بیان و انتقال

شده است. این یافته‌ها نشان می‌دهد ارائه اطلاعات علمی جدید و به روز در موضوع درس از طرف استاد یکی از متغیرهای مهم و تاثیرگذار در ارزشیابی اساتید است که باید اساتید دانشگاه به آن توجه بیش‌تری نمایند.

در حیطه ویژگی‌های فردی استاد، داشتن اعتماد به نفس، نگرش استاد به موضوع تدریس و علاقه استاد نسبت به رشته به ترتیب مهمترین اولویت‌های انتخاب و سمت اجرایی استاد در رتبه آخر قرار داشت که در مطالعه وکیلی نیز اکثر دانشجویان به معیارهای اعتماد به نفس، شخصیت و متانت، خوش اخلاقی اهمیت یکسان و بالایی در ارزشیابی اساتید قائل بودند (۱۱). این بیانگر آن است که علاوه بر مهارت‌های تدریس استاد، اعتماد به نفس و شخصیت استاد از متغیرهای بسیار مهم دیگری است که در ارزشیابی اعضای هیأت علمی بسیار تاثیرگذار است.

حیطه رعایت اصول و قوانین آموزشی، اهمیت رعایت زمان دقیق شروع و پایان کلاس آموزشی توسط ۴/۴۶٪ دانشجویان، بسیار مهم ارزیابی شد که در مطالعه نوابی ۴/۶۰٪ دانشجویان حضور به موقع مدرس در کلاس درس را عامل مهم برای مدرس مطلوب مطرح کردند (۱۵) در تحقیق وکیلی نیز حضور به موقع در کلاس عامل بسیار مهم از دیدگاه دانشجویان مطرح شده بود (۱۱).

در حیطه مهارت‌های ارتباطی، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو، انعطاف‌پذیری نسبت به رفتار دانشجویان، استمرار ارتباط با دانشجویان در جریان تدریس و شناخت دانشجویان به اسم به ترتیب رتبه‌بندی شدند. در مطالعه امینی ۷۶٪ دانشجویان مهارت‌های ارتباطی اساتید را در ارزشیابی آنان مؤثر می‌دانستند (۱۲). در مطالعه سیف و همکاران نتایج نشان داد ارزشیابی شاگردان از معلم کمتر تحت تاثیر کیفیت درسی و یادگیری آنان و بیشتر متأثر از طرز عمل و روش کار معلم است (۱۶). در مطالعه سیف به پژوهش گرجی اشاره شده بود که در آن بین نمراتی که دانشجویان دانشگاه در یک فرم محبوبیت‌سنج اساتیدی به استادان خوب دادند و نمراتی که به عنوان ارزشیابی از کیفیت آموزش در فرم‌های نظرخواهی برای آنان در نظر می‌گرفتند ضریب همبستگی ۷۵٪ وجود داشت (۱۶). به نظر می‌رسد در امر آموزش نه تنها نحوه تدریس و آموزش استاد، بلکه شخصیت و منش و رفتارها او در کلاس می‌تواند در افزایش شور و شوق و انگیزه دانشجو برای یادگیری و آموزش و نهایتاً ارتقاء و کیفیت آموزش بسیار مؤثر باشد. در این رابطه نشان داده شده است اساتید سرزنده، با شور و شوق و

مفاهیم دچار مشکل است. به همین دلیل ارزشیابی وی توسط دانشجویان را تحت تاثیر قرار داده و کاهش می‌یابد. بنابراین، یک استاد علاوه بر توانایی علمی باید قدرت بیان و انتقال مطالب درسی مناسبی نیز داشته باشد. در تایید این نظر مطالعات قربانی و همکاران نشان داد مهم‌ترین خصوصیات یک استاد دانشگاهی خوب از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سمنان به ترتیب تسلط علمی استاد بر درس مورد تدریس، شیوایی بیان، نحوه سامان‌دهی و تنظیم درس و علاقه‌مندی به تدریس بوده است (۹) در این مطالعه بین نظرات دانشجویان رشته‌های مختلف در هیچ یک از آیتم‌ها اختلاف معنی‌داری پیدا نشد. این نتایج هم راستا با مطالعه معزی بود که در آن در بین رشته‌های مختلف نیز در مورد معیار ارتباط مناسب مدرس با دانشجو، تسلط مدرس به محتوای درس، قدرت بیان و تفهیم مطالب درسی، استفاده مدرس از منابع جدید در تدریس، رفتار اجتماعی مدرس با دانشجو، تاثیر مثبت مدرس بر دانشجو و پذیرش پیشنهادات و انتقادات دانشجویان اختلاف معنی‌دار وجود نداشت (۱۰).

نتایج نشان داد که در حیطه مهارت‌های تدریس صرف وقت جهت پاسخگویی به سؤالات دانشجویان و اعتبار منابع مورد استفاده جهت تدریس در اولویت‌های بعدی قرار داشتند. در مطالعه وکیلی نیز بخش زیادی از دانشجویان اظهار داشتند که صرف وقت جهت حل مشکلات و سؤالات درسی دانشجویان توسط استاد تاثیر زیادی در نمره ارزشیابی اساتید دارد (۱۱). بنابراین اساتیدی که وقت و زمان کافی برای رفع مشکلات درسی و غیر درسی دانشجو صرف می‌نمایند از دیدگاه دانشجو پنهان نمانده و تاثیر مهمی در ارزشیابی استاد خواهد داشت. از طرفی سخت‌گیری استاد در کلاس یا امتحان در کم شدن نمره ارزشیابی او مهم دمعرفی شد که با مطالعه امینی و همکاران همسو است (۱۲) در این مطالعه بین عقاید دو جنس دختر و پسر دانشجویان در اهمیت هر یک از آیتم‌های فوق، اختلاف معنی‌دار وجود داشت. در همین راستا مطالعات قبلی نشان داده‌اند سن، جنسیت، نژاد و ملیت عوامل مهمی هستند که در ارزشیابی‌های اساتید تاثیر می‌گذارند (۱۴، ۱۳). به طور کلی، دانشجویان به اساتیدی که صمیمی، برون‌گرا و علاقمند به تدریس هستند نمره ارزشیابی بالاتری می‌دهند (۱۴).

جدید و قدیمی بودن مطالب درسی در موضوع تدریس از دیدگاه دانشجویان در ارزشیابی اساتید بسیار با اهمیت و تاثیرگذار تلقی

مورد تردید قرار دهد. با توجه به نتایج و مطالعات ذکر شده و هم راستا با نظر دانکین، معمولاً ارزشیابی استاد توسط دانشجو از صحت لازم برخوردار نمی‌باشد و نباید مبنای تصمیم‌گیری‌ها (ارتقا، تشویق، تنبیه و تعیین استاد نمونه و...) قرار گیرند. پیشنهاد می‌گردد مطالعه‌ای جامع در سطح دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با حضور اساتید و دانشجویان برتر برای تدوین و طراحی فرم ارزشیابی اساتید و روش‌های مکمل انجام گیرد تا ارزشیابی واقعی از عملکرد آموزش اساتید تسهیل گردد.

محدودیت‌ها

از جمله محدودیت‌های مطالعه حاضر مقطعی بودن آن است که ایجاد ارتباط بین نتایج بدست آمده را دچار مشکل می‌کند همچنین با توجه به این که بخشی از این مطالعه در سطح دانشجویان انجام گرفته است، که دقت و اشرافیت کافی به مسائل آموزشی را ندارند و ممکن است از مسائل غیرآموزشی در ارائه نظرات استفاده کرده باشند. لذا پیشنهاد می‌گردد که در مطالعات بعدی از نظرات فارغ التحصیلان نیز بهره‌گیری شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح پژوهشی مصوب به شماره ۱۳۴۵ مورخه ۱۳۹۰/۴/۱۸ می‌باشد که بدین‌وسیله از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی لرستان برای حمایت مالی و علمی این طرح تشکر می‌نماییم.

پیرانگیزه می‌توانند بیش‌ترین یادگیری را در دانشجویان فراهم نمایند (۱۷). در پژوهشی در چهارم، ۷۶٪ اساتید معتقد بودند دانشجویان بیش از آن چه به محتوا و روش تدریس استاد توجه داشته باشند، به ارزیابی اخلاق، رفتار و شخصیت مدرس می‌پردازند (۱۸).

اعتقاد اساتید بر این است که دانشجویان به دلیل عدم آگاهی لازم از فرآیند تدریس از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخوردار نیستند، از این رو اعتقادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها ندارند (۱۹). برخی معتقدند دانشجویان نظرات شخصی خویش را در ارزشیابی دخالت می‌دهند (۱۸).

با توجه به نتایج و مطالعات ذکر شده و هم راستا با نظر دانکین، معمولاً ارزشیابی استاد توسط دانشجو از صحت لازم برخوردار نمی‌باشد و نباید مبنای تصمیم‌گیری‌ها (ارتقا، تشویق و تنبیه و تعیین استاد نمونه و...) قرار گیرند (۲۰). بهتر است از سایر روش‌های ارزشیابی بویژه روش‌هایی که تعیین‌کننده میزان یادگیری دانشجویان در نتیجه درس و آموزش استاد می‌باشد نیز بهره گرفت. در این راستا می‌توان از تجربه کشورهای خارجی که در ارزشیابی بیشتر از میزان یادگیری فراگیر استفاده شده به عهده گرفت. تجربه دانشگاه سنگاپور در این خصوص در طراحی یک روش جدید سنجش بر مبنای توانایی و تعیین حداقل توانایی، حداکثر توانایی و توانایی متوسط استاد در این رابطه مفید است (۲۱).

نتیجه‌گیری

آیتم‌های ارزشیابی از دیدگاه اساتید و دانشجویان تفاوت‌هایی گاه‌آ اساسی دارند و گرچه دانشجویان عوامل مهم در ارزشیابی اساتید را به خوبی تشخیص می‌دهند اما در اولویت‌دهی به آیتم‌ها از فاکتورهایی نظیر جنسیت، معدل تحصیلی، مقطع و رشته تحصیلی تاثیر می‌پذیرند که می‌تواند اعتبار ارزشیابی‌ها توسط دانشجو را

References

1. Bazargan A. Educational Evaluation. Tehran: Samt Pub; 2001:54-9. [In Persian]
2. Seif AA. Methods of Educational Measurement and Evaluation. Tehran: Doran Pub; 2003: 439-73. [In Persian]
3. Shakournia A, Motlagh ME, Malayeri AR, Jahanmardi AR, Komaili Sani H. Students' Opinion on Factors Affecting Faculty Evaluation in Jondishapoor Medical University. IJME 2005; 2: 109-17. [In Persian]
4. Sarchami R, Salmanzadeh H. The Opinions of Faculty on The Efficiency of Student Rating Scheme on Teachers' Performance in Iran University of Medical Sciences. J Qazvin Univ Med Sci 2005; 9(1):71-76. [In Persian]

5. Bergman K, Gaitskill T. Faculty and Student Perceptions of Effective Clinical Teachers: An Extension Study. *J Professional Nursing* 1990; 6(1): 44-33.
6. Shakournia A, Motlagh S, Malayeri A, Jahanmardi A. Students' Views Towards Teachers Evaluation, Ahwaz Medical Sciences University. *Iranian J Med Edu* 2002; 2: 52-3. [In Persian]
7. Sarchami R, Hoseini M. Students View Points about Priorities in Teacher Evaluation. *Iranian J Med Edu* 2002; 2(0): 50-50. [In Persian]
8. Raoufi Sh, Ebrahimzade F, Tarahi MJ, Ahmadi P. Designing A Novel Sheet to Evaluate Theoretical Teaching Quality of Faculty Members Based on Viewpoints of Stakeholders and Charles E. Glassick's scholarship principles. *J Hormozgan Med Sci* 2010; 14(3): 167 –76. [In Persian]
9. Ghorbani R, Haji-Aghajani S, Heidarifar M, Andade F, Shams-Abadi M. Viewpoints of Nursing and Para-Medical Students about the Features of A Good University Lecturer. *Koomesh* 2009; 10(2): 78-83. [In Persian]
10. Moezi M, Shirzad HA, Zamanzad B, Roohi H. Evaluation Process in Viewpoints of Academic Staff and Students in Shahrekord University of Medical Sciences. *J Shahrekord Univ Med Sci* 2010; 11(4): 63-75. [In Persian]
11. Vakili A, Hajaghajani S, Rashidy-Pour A, Ghorbani R. An Investigation of Factors Influencing Student Evaluation of Teacher Performance: A Comprehensive Study in Semnan University of Medical Sciences. *koomesh*. 2010; 12 (2):93-103. [In Persian]
12. Amini M, Honardar M. The View of Faculties and Medical Students about Evaluation of Faculty Teaching Experiences. *Koomesh* 2009; 9(3): 171-7. [In Persian]
13. Germain M L, Seandura T A. Grade Inflation and Student Individual Differences as Systematic Bias in Faculty Evaluations. *J Instructional Psychol* 2005; 32(1): 58 – 67.
14. Maroufi Y, Kianmanesh A, Mehr-mohammadi M, Aliasgari M. Evaluation Teaching Quality in Higher Education: Assessment of Some Visions. *J Curriculum Studies* 2007; 5: 81- 112. [In Persian]
15. Navabi N, Jahanian I, Hajiahmadi M, Parvaneh M. Criteria for Desirable Teacher From The View Point of Students of Babol University of Medical Science. *J Babol Med Univ Sci* 2010; 12 (11): 7 – 13. [In Persian]
16. Seif A. Teacher Evaluation Using Students' View Point. Is It Reliable? *Psychol Res* 1997; 1: 12-24.
17. Sharifi M, Jorabchi Z, Alipour M. Influence of faculties on faculty evaluation by students. *J Ghazvin Med Uni Sci* 2002; 6(2): 81-7 [In Persian]
18. Amini M, Najafipour S, Torkan N, Ebrahimi Nejad F. Correlation between Educational Performance and Communication Skills of Jahrom Medical Teachers. *JBUMS* 2010; 12(suppl. 1):100- 05. [In Persian]
19. Dargahi H, Movahedkor E, Shaham G. A Survey of Faculty Members and Lecturers Approach about Teaching Evaluation Procedure By EDC Questionnaire in School of Allied Health Sciences, Tehran University of Medical Sciences. *payavard*. 2009; 3 (2 and 1):75-84
20. Aghamolaei T, Javadpour S, Abedini S. Attitude of Bandar-Abbas Medical University Faculty Members about Their Assessment By The Scholars. *J Hormozgan Med Sci* 2010; 14(3): 234 –40. [In Persian]
21. Zubair A, Khoo Hoon E, Tan Chay H. A Novel Approach to Faculty Development Program Evaluation. *Med Edu* 2004; 38(11): 1187-8.

A Comparative Study of Teacher Evaluation Priorities from Viewpoint of the Faculty Members and Students of Lorestan University of Medical Sciences

Heshmatollah Heidari¹, Gholamreza Sharifirad², Aziz Kamran³

Original Article

Abstract

Background: Education is the most important task of a university and the mission of faculty members and improving of its quality lead to improve education quality. Evaluation of teacher is one of the processes that are carried out to this quality improving. This study was conducted to compares the priorities of evaluation items from view of teachers and students of Lorestan University of Medical Sciences, in 2012.

Methods: This study was cross sectional. Data was collected by Self- administered questionnaire; the Importance of each question of 5 areas of teacher evaluation was evaluated by 4 Likert among the 299 students and 116 faculty members in Lorestan University of Medical Sciences. Participants selected by Multi-stage sampling method. Collected data were analyzed with SPSS-18 software, descriptive statistics, and t-test. ANOVA and chi-square test.

Findings: In the area of teaching skills, Master control on lessons subjects, self-confidence in the area of Personal characteristics, intimate relationships with students in the areas of communication skills, class starting on exact time in the area of educational concepts and roles, in the area of evaluation skills, comprehensive exam at the end of the semester, by students were selected as the most important items. Students and teachers had different viewpoint about the importance of evaluation items. There was statistically significant difference between tow sexes in the evaluation areas, ($P < 0.001$).

Conclusion: Sometimes evaluation items are fundamental differences between lecturers and students. Although the students clearly recognize important factors in faculty evaluation but to prioritize items are affected from factors such as gender, school grade, school and field which can be put into question the validity evaluations by student.

Keywords: Evaluation, Teacher, Student, Lorestan University of Medical Sciences

Citation: Heidari H, Sharifirad Gh, Kamran A. A Comparative Study of Teacher Evaluation Priorities from Viewpoint of the Faculty Members and Students of Lorestan University of Medical Sciences. J Health Syst Res 2013; 9(7):749-759

Received date: 15/05/2013

Accept date: 03/06/2013

1. Lecturer, School of Nursing, Lorestan University of Medical Sciences, Khoramabad, Iran
2. Professor, Department of Health Education & Promotion, School of Health, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran
3. PhD Candidate, Department of Public Health, School of Health, Ardabil University of Medical Sciences, Ardabil, Iran (Corresponding Author) Email: a.kaamran@arums.ac.ir